

COMPUTER SUPPORT AND TAX EVASION

INFORMACIJSKI SUSTAV I POREZNA EVAZIJA

MAHOVIC KOMLJENOVIC, Mirjana

Abstract: *Tax evasion is indicated by non-accepting tax burden and due to its avoiding, taxpayer undertakes certain actions which should not be in opposition with law. When, however, tax payment avoidance causes the conflict with law, the question is of tax fraud or defraudation. The interaction of institutional, legal and socioeconomic measures can influence the reduction of tax fraud. A good information system is of great importance for the efficiency system function the purpose of which is and safe inclusion of the data on liabilities and settlement of public earnings and also their timely processing for asserting tax duties.*

Key words: *taxes, tax evasion, tax fraud, information system*

Sažetak: *Porezna evazija je pokazatelj ne prihvaćanja poreznog tereta, radi čega obveznik s namjerom da ga i ne plati, poduzima određene radnje koje ne moraju biti protivne zakonu. Ali, ako se izbjegavanjem plaćanja poreza dolazi u sukob sa zakonom, govorimo o poreznoj utaji ili defraudaciji poreza. Međusobnim djelovanjem institucionalnih, pravnih i socioekonomskih mjera može se utjecati na smanjenje porezne utaje. Za efikasnost funkcioniranja poreznog sustava od velike je važnosti informacijski sustav, kojem je svrha siguran obuhvat podataka o obvezama i uplata javnih prihoda te njihova pravovremena obrada radi utvrđivanja poreznih zaduženja.*

Ključne riječi: *porezi, porezna evazija, porezna utaja, informacijski sustav*

Authors' data: Mirjana Mahović Komljenović, mr.sc., Ministarstvo financija - Porezna uprava, Zagreb, mirjana.mahovic-komljenovic@porezna-uprava.hr

1. Uvod

Opstanak i funkcioniranje svake suvremene države ne bi se mogao zamisliti bez prihoda koji se, najvećim dijelom prikupljaju u vidu ubiranja poreza. Porezima koji imaju fiskalni cilj, prikupljaju se financijska sredstva potrebna za financiranje rashoda kojima država podmiruje javne potrebe. Osim fiskalnih postoje i nefiskalni ciljevi oporezivanja, kada se porezi koriste i za ostvarivanje nekih drugih potreba u skladu sa smjernicama ekonomske politike, kao što je stimuliranje određenih kretanja u gospodarstvu, utjecaj na vanjskotrgovinsku razmjenu, zaštita domaće proizvodnje, povećanje izvoza i sl. Neovisno o tome da li imaju fiskalni ili nefiskalni cilj, poreze između ostalog, karakterizira derivativnost (derivare lat. odvratiti, odvesti, izvoditi iz nečega), prisilnost, nepovratnost i odsutnost neposredne protunaknade (protučinidbe), što nužno ima za posljedicu negativan odnos poreznih obveznika prema ispunjavanju njihove obveze plaćanja poreza (Jelčić, et al., 2002). Kako plaćanje poreza ima direktan utjecaj na smanjenje kupovne odnosno ekonomske snage poreznog obveznika (pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju gospodarsku aktivnost u smanjenoj mogućnosti proizvodnje i investiranja te građana u smanjenoj mogućnosti potrošnje i štednje), a što može imati za posljedicu i promjenu statusa poreznog obveznika na društvenoj ljestvici, to se pri ubiranju poreza javlja otpor i nastojanje poreznih obveznika da se isti smanji, potpuno ukloni odnosno izbjegne. Stoga je radi nepovoljnog djelovanja oporezivanja, izbjegavanje plaćanja poreza od strane poreznih obveznika ili porezna evazija, prisutna u gotovo svim poreznim sustavima, iako se ubiranjem poreza osigurava posredna korist i to: stabilnost države, funkcioniranje njenog pravnog poretka, zaštita imovine kao i fizički integritet poreznog obveznika. Zbog činjenice da porezni obveznici porez osjećaju kao teret, opće je poznata premisa da je kod gotovo svih poreznih obveznika izražen otpor plaćanju poreza. Jačina otpora veća je ako je porezno opterećenje visoko, te se i otpor plaćanju poreza povećava ako se povećava porezni teret. Nasuprot tome, otpor plaćanju poreza je manji ako su sredstva ubrana oporezivanjem u svrhu financiranja određenih javnih rashoda utrošena racionalno, te pravilno redistribuirana radi zadovoljavanja korisnih i opravdanih potreba poreznih obveznika.

2. Definiranje pojma i oblici porezne evazije

Pojam evazija označava nezakonite radnje ili propuštanja kojima se porezna obveza prikriva ili otklanja. Porezni obveznik (taxpayer) plaća manji porez nego što bi prema zakonu bio obvezan. Nezakonito izbjegavanje plaćanja poreza može se provesti propuštanjem navođenja oporezivog dohotka (taxable income) ili transakcija iz porezne prijave, navođenjem viših odbitnih troškova (expenses) nego što su stvarni, propuštanjem podnošenja prijave (return), hinjenim transakcijama ili smanjenjem iznosa koji je stvarno dugovan, lažnim izjavama ili prikazima činjenica. (Arbutina & Ott, 1999). Prema Barbari Jelčić, porezna evazija nastaje kao rezultat otpora koji porezni obveznik osjeća prema plaćanju poreza (Jelčić, 2001). Otpor plaćanju poreza javlja se u oblicima porezne evazije koju karakteriziraju radnje (činidbe) koje porezni obveznik poduzima radi izbjegavanja plaćanja poreza. Porezna evazija znači

izostanak prihoda od prikupljanja poreza i to za svotu neplaćenog poreza, radi čega je ista direktno suprotna ciljevima porezne politike koji se oporezivanjem žele postići.

Izbjegavanje plaćanja poreza ili porezna evazija može biti:

- zakonita ili dopuštena (engl. tax avoidance) koja nije u sukobu sa zakonom, te
- nezakonita ili nedopuštena (engl. tax evasion) koja za sobom nužno povlači sankcije.

2.1. *Zakonita porezna evazija*

Ako izbjegavanje plaćanja poreza nije u sukobu sa zakonskim ili drugim propisima, govori se o zakonitoj ili dopuštenoj poreznoj evaziji koja može biti rezultat:

- a) pronalaznja praznina ili "rupa" u zakonskim propisima radi manjkavosti, nedorečenosti, nepreglednosti i nejasnoća poreznog sustava. Koristeći se uslugama dobro plaćenih poreznih savjetnika, porezni obveznici na razne načine nastoje iskoristiti nedorečenosti u zakonu koje su najčešće prisutne kod ubiranja jednokratnih ili uvođenja novih poreznih oblika, kako bi prihode od poslovanja prikazali što manjima a rashode što većima i na taj način smanjili porezno opterećenje i izbjegli plaćanje poreza.
- b) promjene mjesta prebivališta ili uobičajenog boravišta ili mjesta sjedišta gospodarskog obavljanja djelatnosti poreznih obveznika, radi različitih poreznih stopa koje se u pojedinim gradovima i dijelovima zemlje primjenjuju na istu visinu porezne osnovice. Uvođenjem poreznih pogodnosti na području određene teritorijalne jedinice (kao što su to kod nas različite stope prireza poreza na dohodak gradova i općina, uvećani osobni odbici za porezne obveznike koji imaju prebivalište i borave na području posebne državne skrbi i brdsko planinskim područjima, oslobođenja i poticaji zapošljavanja i sl), može se utjecati na rast i razvoj tog područja, poticanjem obavljanja one gospodarske djelatnosti koje nema ili je slabo razvijena. Izbjegavanje plaćanja poreza neće dovesti poreznog obveznika u sukob sa zakonskim propisima ni u slučaju kada porezni obveznik svoju gospodarsku djelatnost počne obavljati u inozemstvu u tzv. poreznim oazama, kao što su to u svijetu poznati gradovi/države: Monaco, Lichtenstein, San Marino, Cipar, Bahami ili ako promjeni prebivalište u inozemstvu radi nižeg poreznog opterećenja.
- c) zakonom organizirane evazije – kada država kroz porezne propise i zacrtane ciljeve porezne politike, želi postići određene unaprijed predviđene reakcije poreznih obveznika, koje mogu biti usmjerene na odustajanje od kupnje odnosno preorijentaciju na potrošnju nekih drugih proizvoda. Tako se primjerice, radi očuvanja zdravlja ljudi, visokim poreznim stopama može utjecati na manju potrošnju duhanskih proizvoda i alkoholnih pića.
- d) smanjenje ili odustajanje od potrošnje određenih domaćih i stranih proizvoda – gdje se povećanjem poreznog opterećenja nastoji smanjiti potrošnja za nekim proizvodima a radi povećanja izvoza ili zaštita domaćih proizvoda visokim uvoznim dažbinama, ako je to cilj porezne politike. Smanjenjem potrošnje za određenim proizvodima, država može pozitivno utjecati na dugovnu i potražnu stranu trgovinske i platne bilance.

2.2. *Nezakonita porezna evazija*

Ako porezni obveznik direktno krši zakonske odredbe i nezakonito djeluje obavljajući gospodarsku djelatnost, tada se govori o nelegalnoj i nezakonitoj poreznoj evaziji odnosno poreznoj utaji, koja je u financijskoj praksi poznata i kao defraudacija poreza. Razlikujemo dvije vrste nezakonite porezne utaje - potpunu i djelomičnu.

Potpuna porezna utaja nastaje kada porezni obveznik financijskim tijelima ili Poreznoj upravi uopće ne prijavljuje ništa od ukupno ostvarenog prihoda, dohotka ili imovine, a koja je predmet oporezivanja.

Djelomična porezna utaja nastaje kada porezni obveznik financijskim tijelima dostavlja nepotpune odnosno djelomične ili lažne financijske pokazatelje o veličini ostvarenog prihoda, utvrđenoj visini dohotka, vrijednosti imovine, kako bi na taj način smanjio svoje porezno opterećenje, radi čega plaća manji porez nego što bi prema zakonu bio obavezan.

Nezakonita porezna evazija ili porezna utaja vezana je za izbjegavanje plaćanje neposrednih ili izravnih poreza koji izravno opterećuju zaradu poreznog obveznika jer se isti plaćaju prije trošenja dohotka, dok se kod izbjegavanja plaćanja posrednih ili neizravnih poreza (poreza na promet i carina), za poreznu utaju koristi i pojam krijumčarenje, kontrabanda ili šverc.

Potpuna i djelomična porezna utaja koja ima za posljedicu neplaćanje poreza se kažnjava, za što su u poreznim propisima Republike Hrvatske propisane visoke novčane kazne, kazne zatvora, oduzimanje određene imovine ili utajenog iznosa, zabrana obavljanja daljnjeg rada ili kombinacija više kazni.

3. **Mjere za sprječavanje izbjegavanja plaćanja poreza**

Svako izbjegavanje plaćanja poreza ima za posljedicu nemogućnost podmirivanja nekih od planiranih rashoda koji se financiraju prikupljenim sredstvima, stoga svaka suvremena država nastoji poreznu evaziju spriječiti odnosno ograničiti na najmanju moguću mjeru. U poreznim sustavima teško je egzaktno utvrditi veličinu porezne evazije, no kada postoje odstupanja između planiranih rashoda i sredstava ubranih oporezivanjem, država može postupiti na dva načina:

- smanjiti neki od planiranih rashoda i tako odustati ili smanjiti financiranje određene javne potrebe, ili
- povećati porezno opterećenje u sferi potrošnje uvođenjem nekog novog poreza ili povećanjem poreznih stopa kod postojećih poreznih oblika.

Kakva će biti reakcija potrošača na uvođenje novog ili povećanje postojećeg poreza, ovisit će o nizu čimbenika, kao što je primjerice elastičnost cijena, ostvareni dohodak kao i mogućnost supstituiranja oporezivanog sa neoporezivanim proizvodima. Povećano porezno opterećenje najviše će osjetiti porezni obveznici koji su i ranije u cijelosti uredno plaćali poreze, kao i oni kod kojih je mogućnost izbjegavanja plaćanja poreza svedena na minimum, a to su najvećim dijelom porezni obveznici koji ostvaruju dohodak iz radnog odnosa nesamostalnim radom. Mjere za

sprječavanje izbjegavanja plaćanja poreza, mogu se grupirati u tri skupine, i to: institucionalne, pravne i socioekonomske (Šimović, et al., 2007). Bez obzira na podjelu, navedene mjere potrebno je promatrati u njihovoj međuzavisnoj primjeni, jer se njihovim kombiniranim djelovanjem može utjecati na smanjenje porezne evazije.

3.1. Institucionalne mjere

Institucionalne mjere usmjerene su na odnos porezne administracije i poreznih obveznika (što se naziva porezno – dužničkim odnosom), a koji se mora temeljiti na poštivanju zakonskih propisa te međusobnom povjerenju. Naime, kod poreznih službenika koji se u provođenju poreznog postupka moraju pridržavati načela zakonitosti i biti nepristrani, nikako ne smije biti prisutno mišljenje da svi porezni obveznici žele izbjeći obvezu plaćanja preza odnosno nastoje utajiti porez, jer takav stav izaziva negativnu reakciju kod onih poreznih obveznika koji sve svoje porezne obveze izvršavaju točno i na vrijeme. Radi toga, a kako navodi Jelčić - pojedinačni dokazani slučajevi defraudacije poreza ne smiju se generalizirati i dovesti do apriorističkog stava poreznog tijela da poreznim deklaracijama i izjavama poreznog obveznika pristupa s izraženim nepovjerenjem (Jelčić, et al., 2002). Sudionici porezno - dužničkog odnosa dužni su postupati u dobroj vjeri kada ostvaruju svoja prava ili ispunjavaju zakonske obveze. Uspostavljanje boljeg razumijevanja i povjerenja između poreznih tijela i poreznih obveznika, ima pozitivan utjecaj i na porast poreznog morala. Jedna od karakteristika efikasnosti poreznog sustava je i dobra informatička opremljenost kao i stručna osposobljenost porezne administracije koja poslove utvrđivanja, ubiranja i kontrole naplate poreza, mora obavljati savjesno i objektivno. Brzi razvoj informacijske tehnologije zahtijeva od tijela državne uprave preorijentaciju na poslovne procese koji će sudionicima porezno - dužničkog odnosa olakšati razmjenu informacija. Stoga se velika važnost u Republici Hrvatskoj pridaje, osim razvoja mrežnog sustava i njegovog povezivanja s drugim poslovnim sustavima kao i razvoju novih aplikativnih rješenja za porezne obveznike i visokoškolskom obrazovanju novih, budućih službenika na poreznom studiju pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, kao i periodičnim usavršavanjem kroz koja kontinuirano prolaze službenici koji su već zaposleni. Međusobno povjerenje izgrađuje se i kroz stručna mišljenja, odgovore na upite te pružanje pomoći i informacija poreznim obveznicima, u koju svrhu Ministarstvo financija izdaje posebne pisane brošure po segmentima porezne materije, dok se stručna mišljenja i upute o postupanju, objavljuju i na internetskim stranicama.

3.2. Pravne mjere

Pravne mjere kojima se nastoji smanjiti porezna utaja usmjerene su na stabilnost poreznog sustava države, bez čestih izmjena zakonskih propisa, kao i uvođenje kazni za učinjene porezne prekršaje. Spremnost poreznog obveznika prema izvršavanju porezne obveze, veća je kada u poreznom sustavu postoje manje izmjene poreznih zakona, koje pridonose kako gospodarskoj stabilnosti zemlje, tako i sigurnosti u procjeni rizika pri donošenju poslovnih odluka poreznih obveznika. Nezakonita potpuna ili djelomična porezna utaja smatra se kaznenim djelom, a u odredbama

Općeg poreznog zakon za učinjeni prekršaj poreznom se obvezniku može izreći visoka novčana kazna, a za prekršaje učinjene u povratu u roku od dvije godine, uz novčanu kaznu se može izreći i zaštitna mjera privremene zabrane obavljanja djelatnosti (OPZ, 2002). Stoga će na odluku poreznog obveznika hoće li platiti poreznu obvezu ili ne, utjecati osim stabilnosti poreznog sustava i njegov stav prema visini propisanih prekršajnih sankcija. Kako izbjegavanje plaćanja poreza ne bi prošlo nekažnjeno, veliki značaj i ulogu ima i porezni nadzor u smislu pravovremenog i točnog prepoznavanja visine neiskazanih poreznih obveza. Cilj nadzora mora biti usmjeren na provjeru svih činjenica i dokaza bitnih za pravilno utvrđivanje porezne obveze, a njegovim učinkovitim djelovanjem utječe se na veće punjenje sredstava proračuna te smanjenja porezne evazije.

3.3. *Socio-ekonomske mjere*

Socio-ekonomske mjere uključuju potrebu izgradnje i podizanja morala poreznih obveznika. Porezni moral obuhvaća one norme ponašanja u svezi s oporezivanjem, koje određuju koja je vrsta tog ponašanja s društvenog stajališta korisna odnosno prihvatljiva, a koja štetna (Jelčić, et al., 2002). Porezni moral odnosi se na osobni stav poreznog obveznika prema plaćanju poreza, razini njegovog obrazovanja i društvenog statusa, visini poreznog tereta te raspodjeli oporezivanjem prikupljenih sredstava kao i straha od neplaćanja porezne obveze radi izricanja kazni, a što ima utjecaja na njegov društveni ugled. Ako porezni obveznik na razne načine izbjegava plaćanje poreza, postoji mogućnost utaje (jer je granica između zakonom dopuštene porezne evazije i nedopuštene utaje poreza vrlo tanka), to je znak da je svijest o potrebi plaćanja poreza niska. Radi toga je potrebno međusobno djelovanje institucionalnih, pravnih i socio-ekonomskih mjera kako bi se porezni moral i svijest o plaćanju poreza podigli.

4. **Informacijski sustav i porezna evazija**

Kako bi u suvremenoj državi međusobno djelovanje mjera za sprječavanja plaćanja poreza bilo što efikasnije, od velike je važnosti i dobar sustav informatičke potpore, kojem je svrha učinkovit i siguran obuhvat podataka odnosno evidencija o obvezama i uplata javnih prihoda poreznih obveznika kao i njihova pravovremena obrada radi utvrđivanja poreznih zaduženja. No, uz dobar sustav informatičke potpore, od velikog značaja je i ljudski potencijal od kojeg se zahtijeva da bude stručan, efikasan brz i učinkovit.

4.1. *Informacijski sustav Porezne uprave u Republici Hrvatskoj*

Informacijski sustav Porezne uprave (ISPU) u našoj zemlji u današnjem obliku, u uporabi je od početka primjene porezne reforme odnosno od 1. siječnja 1994. god., i od tada se kontinuirano razvija i nadograđuje, kako u programskoj tako i u računalno komunikacijskoj infrastrukturi. Uz pomoć informacijskog sustava, Porezna uprava obavlja poslove utvrđivanja i naplate poreza, obveznih doprinosa i drugih javnih davanja o čemu vodi različite evidencije putem velikog broja aplikacija koje su grupirane u nekoliko većih skupina: osnovne i pomoćne evidencije, utvrđivanje

poreza, porezno knjigovodstvo i statistički pregledi. Danas je ISPU lokacijski raširen na cijelom području Republika Hrvatske, pri čemu su u komunikacijsku mrežu uključene sve 122 ispostave Porezne uprave iz 20 Područnih ureda, uz postojanje centralne lokacije u Središnjem uredu u Zagrebu. Programska podrška rada obavlja se u Agenciji za podršku informacijskim sustavima (APIS-IT). Glavna zadaća ISPU je obuhvat matičnih podataka o poreznim obveznicima u Republici Hrvatskoj, njihova obrada, pohranjivanje te mogućnost pretraživanja, a što se osigurava u jedinstvenom registru svih poreznih obveznika u Republici Hrvatskoj, koji se sastoji od pravnih i fizičkih osoba. U registar poreznih obveznika, osnovni identifikacijski podaci unose se na bazi matičnog broja od 7 znamenaka i naziva pravne osobe, te matičnog broja građana-MBG od 13 znamenaka te prezimena i imena za fizičke osobe koje obavljaju registriranu djelatnost i građane. Iako je zakonom o Matičnom broju (Narodne novine, 2002) ograničena upotreba matičnog broja građana u javnim ispravama, cijeli sustav poreznog praćenja poduzetnika u Poreznoj upravi temelji se na podacima o MBG-a, sve dok se na neki drugi način utvrđenim i konstituiranim poreznim brojem ne osigura njegova zamjena. Osim osnovnih, u registar poreznih obveznika upisuju se i ostali podaci koji su od važnosti za porezne obveznike, kao što su to adresa sjedišta za pravne te prebivalište ili uobičajeno boravište za fizičke osobe, podaci o broju žiro računa, datumu početka i prestanka obavljanja poduzetničke djelatnosti, ulaska i izlaska iz sustava PDV-a, oznake vrste poreznih obveza koje ima svaki pojedini obveznik i dr. Mogućnost uvida u podatke iz registra poreznih obveznika imaju svi djelatnici Porezne uprave, dok su za ažuriranje i promjenu podataka bitnih za oporezivanje zaduženi djelatnici samo za obveznike iz svoje nadležnosti. Ažuriranje podataka u registru poreznih obveznika obavlja se temeljem prijave samih poreznih obveznika te korištenjem podataka iz drugih pomoćnih registara kao što su to registar stanovništva, poduzeća Državnog zavoda za statistiku, žiro računa, prostornih jedinica, a važno je zbog činjenice što samo ažurni i točni podaci u registru poreznih obveznika osiguravaju točno utvrđivanje poreznih obveza. ISPU sa svojom tehnološkom infrastrukturom omogućava i uvođenje elektroničkih usluga Porezne uprave kojima je cilj ušteda vremena u izvršavanju obveza i ostvarivanju prava poreznih obveznika, ali isti pretpostavlja i njihovu naprednu tehnološku opremljenost za pristup XML standardima putem Interneta (poznavanje elektroničke pošte, digitalnog potpisa, pametnih kartica s digitalnim certifikatima). U sklopu programa internetske komunikacije - elektroničkih usluga pod zajedničkim nazivom ePorezna, porezni obveznici u našoj zemlji su za sada u mogućnosti elektroničkim putem Poreznoj upravi dostaviti PDV Obrazac (ePDV), izvještaj o dohotku od nesamostalnog rada na ID obrascu (eID), imaju mogućnost svakodnevnog uvida u vlastitu poreznu knjigovodstvenu karticu sa stanjem duga ili preplata i zaduženim kamatama u godini na koju se kartica odnosi (ePKK), dok se još planira proširenje i na slijedeće usluge: izvještaj o plaći na IP Obrascu (eIP), prijava poreza na dobit (ePD), godišnja porezna prijava (eDOH). Osim poslova utvrđivanja poreza, ISPU obuhvaća i poslove obveznih doprinosa za mirovinsko i zdravstveno osiguranje, porezno knjigovodstvo, izdavanje poreznih potvrda, inspekcijski nadzor, prekršajni postupak, stečajni postupak, prisilnu naplatu kao i poslove za vanjske korisnike

(vođenje evidencije o obveznicima turističke zajednice, hrvatske obrtničke i gospodarske komore).

4.2. *Korištenje ISPU u sprječavanju porezne utaje*

Kako bi se mogao otkriti uzrok porezne utaje važno je sustavno pratiti ekonomsku snagu poreznog obveznika, za što je bitan dobar informacijski sustav, koji može omogućiti prikupljanje i usporedbu podataka bitnih za pravilno utvrđivanje poreznih obveza. Već iz same činjenice da unosom matičnog broja ili matičnog broja građana u informacijski sustav, Porezna uprava može dobiti na uvid sve podatke koji se odnose na ekonomsku snagu poreznog obveznika, proizlazi da informatička infrastruktura može pridonijeti smanjenju defraudacije poreza. Prema čl. 63. Zakona o porezu na dohodak (Narodne novine, 2004) a radi pravilnog iskazivanja i podmirivanja obveza poreza na dohodak i drugih poreza, Porezna uprava je dužna tijekom godine prikupljati podatke o oporezivim primicima fizičkih osoba, pratiti promet dobara te obavljati i druge potrebne radnje. Nadalje, Porezna uprava je dužna ukupan dohodak poreznog obveznika ostvaren po osnovi: nesamostalnog rada (primici koji se ostvaruju po osnovi radnog odnosa kao primjerice plaće i mirovine), samostalne djelatnosti (primici od obrta i slobodnih zanimanja), imovine i imovinskih prava (primici ostvareni po osnovi izdavanja u zakup ili najam te otuđenja nekretnina i pokretnih stvari), od kapitala (primici po osnovi kamata, izuzimanja imovine i korištenja usluga na teret dobiti tekućeg razdoblja), od osiguranja (primici isplaćeni od osiguravatelja po osnovi životnog osiguranja s obilježjem štednje i dobrovoljnog mirovinskog osiguranja) i drugog dohotka (svi primici koji se ne ostvaruju u radnom odnosu kao nesamostalni rad), a i druge neoporezive primitke i potraživanja, uspoređivati s podacima o nabavljenoj nepokretnoj, pokretnoj i drugoj imovini te drugim izdacima fizičkih osoba i njihovim obvezama tijekom poreznog razdoblja. Ako se u tijeku postupka prikupljanja podataka i njihove usporedbe utvrdi da iznosi za imovinu fizičkih osoba nisu dokazani, potrebno je po toj osnovi utvrditi dohodak kao razlika između vrijednosti imovine i dokazane visine sredstava potrebne za njeno stjecanje.

U tu je svrhu Porezna uprava obvezna ustrojiti evidenciju o osobnoj imovini poreznih obveznika, koristeći se vlastitim podacima s kojima raspolaže, podacima koje joj priopći porezni obveznik kao i temeljem prikupljenih podataka od drugih tijela državne uprave i jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Iz navedenog proizlazi da se uvidom u aplikativne programe našeg informacijskog sustava, može vrlo brzo doći do podataka o nabavi pokretne i nepokretne imovine poreznog obveznika, njegovom poreznom opterećenju te usporedbom s primicima koje porezni obveznik ostvaruje, utvrditi mogući nesrazmjer između primitaka i izdataka, a što je jedan od prvih pokazatelja porezne utaje. Što je nesrazmjer veći, veći je i utajeni iznos poreza, ako porezni obveznik na zahtjev Porezne uprave u upravnom postupku koji se provodi, nije u mogućnosti dokazati potrebne izvore sredstava za nabavljenu imovinu.

5. Zaključak

Porezna evazija je pokazatelj ne prihvaćanja poreznog tereta, radi čega porezni obveznik s namjerom da ne plati porez čini zakonite i nezakonite radnje ili propuštanja. Suvremena država nastoji smanjiti poreznu utaju koristeći institucionalne, pravne i socioekonomske mjere, pri čemu dobar sustav informatičke potpore ima veliku ulogu. Ubrzani suvremeni razvoj informacijske tehnologije pred Poreznu upravu u našoj zemlji postavlja zadatak kontinuirane nadogradnje informacijskog sustava, osobito u programskoj infrastrukturi uvođenjem novih aplikativnih programa, kao i nužnost povezivanja informacijskog sustava sa informacijskim sustavima drugih državnih ustanova. Ali, razvoj informacijskog sustava zahtijeva i kontinuirano adekvatno usavršavanje službenika Porezne uprave, jer se jedino njihovim zajedničkim djelovanjem može smanjiti porezna utaja. Nažalost, na osnovi vlastitog iskustva na poslovima koje obavljam, može se zaključiti da je edukacija službenika u Poreznoj upravi još uvijek nedovoljna, a periodičnim usavršavanjem kako porezne tematike tako i informatičke prirode, nisu obuhvaćeni svi djelatnici. Stoga, iako postoji dobar sustav informatičke potpore u Poreznoj upravi, od velike važnosti je i ljudski potencijal koji zahtijeva stalnu poreznu i informatičku edukaciju, a koja je na sadašnjoj razini nedovoljna. Samo se uz poboljšanu stručnost službenika koji u Poreznoj upravi obavljaju poslove utvrđivanja, ubiranja i kontrolu naplate poreza te njihovim stimulativnim nagrađivanjem za učinkovitost u prikupljanju poreznih prihoda, može utjecati na smanjenje porezne evazije u našoj zemlji, a time i osigurati veći priliv sredstava u državnom proračunu.

6. Literatura

- Arbutina, H. & Ott, K. (1999). *Porezni leksikon s višejezičnim rječnikom*, Institut za javne financije, Zagreb, ISBN 953-6047-13-6
- Hak, M. (2008). Nove tendencije razvoja informacijskih sustava u Poreznoj upravi, *Porezni vjesnik*, Institut za javne financije, Zagreb, br.5, str. 63 –68.
- Jelčić, Bo.; Lončarić-Horvat, O.; Šimović, J. & Arbutina, H. (2002). *Financijsko pravo i financijska znanost*, Narodne novine, Zagreb, str.189.
- Jelčić, Ba. (2001). *Javne financije*, RRIF-plus d.o.o. za nakladništvo i poslovne usluge, Zagreb, ISBN 953-6121-54-9
- Mađarević-Šuster, S. (2002). Procjena porezne evazije u Hrvatskoj, *Financijska teorija i praksa*, Zagreb, br.1, str. 117-144.
- Musgrave, R. & Musgrave P. (1993). *Javne financije u teoriji i praksi*, Institut za javne financije, Zagreb.
- Opći porezni zakon*, Narodne novine, Zagreb, br.127/00, 86/01 i 150/02.
- Šimović, J.; Rogić Lugarić, T. & Cindori, S. (2007). Utaja poreza u republici Hrvatskoj i mjere za njezino sprečavanje, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol.14, broj 2, str. 591- 617.
- Zakon o matičnom broju, i*, Zagreb, br.9/92 i 66/02.
- Zakon o porezu na dohodak*, Narodne novine, Zagreb, br.177/04.